Sisäministeriö LAUSUNTO SM2020-00402

PO Puiro Johanna(SM) 18.11.2020

Viite

Asia
EU/OSA; EU:n turvallisuusunionistrategia; E 119/2020 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunnan kuuleminen 19.11.2020 - Sisäministeriön asiantuntijan kirjallinen lausunto

Strategian sisällöstä

Euroopan unionin komission puheenjohtaja von der Leyenin poliittisissa suuntaviivoissa kehotettiin parantamaan yhteistyötä kaikkien Euroopassa asuvien suojelemiseksi. Komission julkaisemassa tiedonannossa EU:n turvallisuusunionistrategiassa vuosiksi 2020-2025 vastataan tähän toimeksiantoon ja esitetään seuraavan viiden vuoden aikana kehitettävät välineet ja toimenpiteet, joilla varmistetaan fyysisen ja digitaalisen ympäristömme turvallisuus koskien terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa, hybridiuhkien ehkäisemistä ja havaitsemista, kriittisen infrastruktuurin häiriönsietokyvyn parantamista ja kyberturvallisuuden, tutkimuksen ja innovoinnin edistämistä. Strategia perustuu komission vuosille 2015-2020 laatiman Euroopan turvallisuusagendan puitteissa saavutettuun edistykseen. Siinä otetaan myös huomioon Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella käyty keskustelu neuvostossa EU:n sisäisen turvallisuuden kehityksestä.

Strategia kattaa laajasti eri sektoreita ja pyrkii rakentamaan siltaa usein erillään käsiteltyjen asiakokonaisuuksien välillä (turvallisuus online ja off line ympäristöissä, digitaalinen ja fyysinen turvallisuus, sisäinen ja ulkoinen turvallisuus). Strategiassa nostetaan esiin myös COVID-19 vaikutukset turvallisuusuhkiin ja turvallisten palveluketjujen turvaamiseen.

Strategiassa kuvataan ensin Euroopan nopeasti muuttuvaa turvallisuusympäristöä, johon strategian toimenpiteillä pyritään vastaamaan. Strategia rakentuu kolmen yhteisen tavoitteen ympärille: 1. Voimavarojen ja valmiuksien kehittäminen, kriisien varhainen havaitseminen, ennaltaehkäisy ja nopea reagointi; 2.Tuloksiin keskittyminen; 3. Kaikkien julkisten ja yksityisen sektorin toimijoiden osallistuminen yhteisiin toimiin.

Strategiassa määritellään neljä strategista painopistettä EU-tason toimille keskittyen niihin toimiin, joilla EU voi tuoda lisäarvoa. Strategian tavoitteena on kaikkien ihmisten turvallisuuden takaaminen EU:ssa. Komissio esittää neljä strategista painopistettä, joita on vietävä eteenpäin perusoikeuksia täysimääräisesti kunnioittaen. Nämä painopisteet ovat: 1. Tulevaisuuden kestävä turvallisuusympäristö; 2. Reagointi muuttuviin uhkiin; 3. Eurooppalaisten suojeleminen terrorismilta ja järjestäytyneeltä rikollisuudelta; 4. Vahva eurooppalainen turvallisuusekosysteemi.

Jokaisen edellä mainitun strategisen painopisteen alle on koottu lista toimenpiteistä, jotka komisiso aikoo toteuttaa 2020-2025. Listalla on sekä lainsäädäntöaloitteita että temaattisia toimintasuunnitelmia tai muita politiikkaohjausasiakirjoja. Toimenpiteiden tavoitteena on vahvistaa kaikille turvallista EU:ta ja kehittää kykyjä vahvistaa EU:n resilienssiä muuttuvan turvallisuusympäristön asettamiin haasteisiin vastaamiseksi.

Valtioneuvoston kannasta

Valtioneuvoston kirjelmässä on laajasti selostettu valtioneuvoston kantoja EU:n turvallisuusunionistrategiaan. Sisäministeriö yhtyy valtioneuvoston näkemykseen.

Sisäministeriö pitää hyvänä strategian lähtökohtaa, jonka mukaan EU:n turvallisuuspolitiikan tulee perustua yhteisiin eurooppalaisiin arvoihin, ja että oikeusvaltioperiaatteen, tasa-arvon ja perusoikeuksien kunnioittaminen sekä avoimuuden, vastuuvelvollisuuden ja demokraattisen valvonnan takaaminen luovat oikeanlaisen luottamusperustan, jolle EU voi rakentaa toimivan ja aidon turvallisuusunionin, jossa yksilöiden oikeudet ja vapaudet on turvattu.

On hyvä, että strategiassa on aiempaa vahvemmin huomioitu uhkien monimuotoisuus ja muuttuva luonne ja strategia sisältää horisontaalisia painotuksia, kuten sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden synergia, whole-of-society - lähestymistapa sekä julkisen ja yksityisen sektorin välinen yhteistyö. Suomi on tyytyväinen, että strategiassa nostetaan esiin tutkimuksen ja innovoinnin vahvistamisen merkitys sekä teknologian kehityksen huomioon ottaminen uhkien torjunnassa ja lainsäädännön ja osaamisen kehittämisessä. Myös kansalaisten taitojen ja tietoisuuden lisääminen turvallisuuteen vaikuttavista asioita on merkittävä tekijä osana whole-of-society lähestymistapaa.

Sisäministeriö pitää hyvänä, että strategian läpileikkaavaksi elementiksi on nostettu yhteistyö ja tiedonvaihto. Se korostuu rajat ylittävässä vakavassa ja järjestäytyneessä rikollisuudessa sekä uusien uhkien ja kyberrikollisuuden kasvaessa. Tietoa tulee vaihtaa mahdollisimman kattavasti sekä lainvalvontaviranomaisten että tiedusteluviranomaisten välillä. Tältä osin olennaista on olemassa olevan EU-lainsäädännön tehokas täytäntöönpano ja erityisesti EU-tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koskevien lainsäädäntöinstrumenttien täytäntöönpano. Sisäministeriö tukee Europol-asetuksen uudelleen arviointia ja katsoo, että Europolia on kehitettävä, jotta Europolin mahdollisuuksia tukea jäsenmaiden toimivaltaisia viranomaisia voidaan tehostaa. On myös kannatettavaa, että poliisiyhteistyön instrumentteja, kuten Prüm-päätöstä ja Schengenin säännöstöä uudistettaisiin vastaamaan nykyajan tarpeita.

Sisäministeriö pitää kriittistä infrastruktuuria ja kyberturvallisuutta tarpeellisina painotuksina tulevaisuuden kestävän turvallisuusympäristön turvaamiseksi. Jatkossa ei tulisi tehdä eroa digitaalisen ja fyysisen maailman välillä, kun kyse on kansalaisten turvallisuudesta tai yhteiskuntien toimivuuden kannalta kriittisistä palveluista.

Kannatettavana pidetään myös Euroopan omien kyvykkyyksien ja riippumattomuuden kehittämistyötä internetin kriisinkestävyyden parantamiseksi tavalla, joka turvaa sisämarkkinoiden tehokkaan ja tasapuolisen toiminnan sekä ottaa riittävällä tavalla huomioon globaalisti toimivien yritysten toimintaedellytykset. Eurooppalaisia ratkaisuja kehitettäessä on tärkeä samalla varmistaa jäsenvaltioiden kansallisen varautumisen erityispiirteet.

EU:n kyberturvallisuusstrategian päivittäminen on niin ikään kannatettavaa ja kyberturvallisuuden moniulotteinen ja läpileikkaava luonne ja merkityksen kasvu yhteiskunnan eri sektoreilla tulee myös huomioida laadittavassa kyberturvallisuusstrategiassa.

Lainvalvontaviranomaisten tehokkaiden toimintaedellytysten kannalta on kannatettavaa, että komissio aikoo selvittää, miten lainvalvontaviranomaisten digitaalista aineistoa hyödyntävää rikostutkintaa voidaan tehostaa. Alati muuttuva turvallisuusympäristö ja siihen kohdistuvat nykyiset, uudet ja tulevaisuudessa muotoutuvat uhat vaativat ajantasaista ja ennakoivaa reagoimista lainvalvojien osaamisen varmistamiseksi. Digitaalisten todistusaineistojen saatavuus, pääsy internetin verkkotunnusten rekisteritietoihin, lainvalvonta- ja oikeusviranomaistenkeinot tietojen ja todisteiden hankkimiseksi sekä salattuun tietoon liittyvät haasteet lainvalvontaviranomaisten tehokkaan ja nopean toiminnan näkökulmasta ovat asiakokonaisuuksia, joiden osalta EU-tason ratkaisuilla voidaan tuottaa selkeää lisäarvoa jäsenvaltioiden operatiiviselle toiminnalle.

Strategiassa on esiin myös Suomenkin pitkäjänteisesti edistämä pyrkimys vahvistaa sekä EU:n että jäsenvaltioiden valmiuksia hybridiuhkien torjumiseksi.

Sisäministeriö pitää tärkeänä, että pelastuspalvelumekanismi pidetään tiiviisti mukana turvallisuusunionistrategian toimeenpanossa ja korostaa erityisesi CBRN-kapasiteettien kehittämistä. Lisäksi sisäministeriö tukee komission näkemystä vahvojen ulkorajojen merkityksestä.

Monenvälisen yhteistyön edistäminen, EU:n yhteistyö eri globaalien toimijoiden kanssa sekä EU:n ja kolmansien maiden välisten turvallisuusalan kumppanuuksien tehostaminen on kannatettavaa ja yhteistyötä kumppaneiden kanssa tulee tehdä eri toimialoilla.

Strategian jatkotyössä sisäministeriö korostaa strategian, sen yhteydessä annettujen toimintasuunnitelmin ja tulevien lainsäädäntöaloitteiden valmistelussa ja täytäntöönpanossa yhteensovittamista ja koordinointia eri toimijoiden kesken niin kansallisesti kuin EU-tasolla.

LIITTEET

Asiasanat	oikeus- ja sisäasiat
Hoitaa	**OM, SM, UM**
Tiedoksi	EUE, STM, TEM, TULLI, VM, VNK, VTV